

גלובס, 30 בנובמבר – 1 בדצמבר, 1999

קטיגוריה: ראיון הארץ 1999

גורלי מדווח על כנס של העמותה למשפט ציבורי בים המלח שבוע לאחר פרסום הראיון. בכנס השתתפו, בין השאר, הנשיא ברק, פרקליטת המדינה עדנה ארבל ורות גביזון.

גביזון הוכרזה מורדת / משה גורלי

הראיון של פרופ' רות גביזון ב"הארץ" ריחף כל הזמן באוויר. באולם הכנס, בבריכות הגופרית, בחדר האוכל. הטענות אל גביזון נחלקו לשתיים: לגופן של טענותיה ולעובדה שהיא מספקת תחמושת לאויבי המערכת. גם לגביזון טענות משלה. לגופו של עניין ולכך שהמערכת הכריזה עליה כמורדת ומסרבת להכיר בכוונותיה הטובות. גם המערכת וגם גביזון חשים פגועים. הדיאלוג בין צדדים פגועים הוא טעון במיוחד והמטען הזה ליבה עניין מיוחד בכנס.

אחת הטענות של גביזון היא יומרתו של בית המשפט להתערב באוטונומיה של הקהילות השונות. ישראל, לשיטתה, היא פדרציה של שבטים, תרבויות ונהגים ועל בית המשפט להימנע מלכפות עליהם ערכים אוניברסליים. מנגד, תמהים מבקריה, כיצד גביזון, הכוהנת הגדולה של זכויות האזרח, תובעת מבית המשפט להימנע מלכפות שוויון כשצריך. ה"פדרציה" הדתית-אורתודוקסית לא תמיד נוהגת שוויון בנשים, רפורמים וכיו"ב. האם בית המשפט צריך למשוך את ידו מהנושא. דוגמה נוספת, הכותל המערבי. האם יש להחיל בשטחו נורמה "חילונית" של שוויון בין מתפללים או להניח אותו לשלטון האורתודוקסים.

דוגמאות אלה משקפות את המתח בין היותה של ישראל מדינה יהודית להיות מדינה דמוקרטית. לגביזון בעיה עם הגדרתה הרשמית של ישראל בחוקי היסוד כמדינה יהודית-דמוקרטית: "הערבים לא יכולים להסכים עם ההגדרה וכך הוצאנו 20 אחוז מאזרחי המדינה מהאפשרות להזדהות עימה. ויש גם בעיה עם החרדים. ה'יהודית' לא עוזרת להם וה'דמוקרטית' משבשת להם, בעיקר הפרשנות של בית המשפט. היום הם כבר רוצים הגדרה חדשה 'מדינה יהודית בעלת משטר דמוקרטי'".

ברק לא מסכים שפרשנות בית המשפט פוגעת בדתיים. פרשת בר-אילן היא דוגמה להתחשבות בדתיים. גם בעניין גיוס בחורי ישיבות העביר בית המשפט את ההכרעה לכנסת. בכלל, ברק בעד סינתזה והידברות. אלא שהידברות לא תמיד מצליחה. "ארגנו השתלמות משותפת לשופטים ודיינים. הכול היה מוכן. ביום האחרון ממש התברר שהדיינים לא באים. הרב אלישיב אסר עליהם". הרב אלישיב, היה זה שאסר על הרב דייקובסקי בזמנו להיענות להזמנת ברק להצטרף לבית המשפט העליון. פרופסור מנשה שאווה סיפר למה הדיינים נרתעים. "הם הזמינו אותי להרצאה ושמעתי מהם על הבעיה שיש להם עם חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו. אישה תבעה מזונות והנשיא שמגר העיר בפסק הדין שאם יתברר שאיננה זכאית לפי הדין האישי לא נפקיר אותה. נמצא דרך לפי 'כבוד האדם'. הנוסחה של 'כבוד האדם' לא יכולה לתקן את הדין האישי ואם לא מגיע לאישה מזונות אם בגדה, למשל, והוכרזה מורדת – אז לא מגיע לה".

וגם זה חלק מהוויכוח הגדול. ההצהרה של שמגר על העיקרון עלולה, לדעת שאווה, לעצור תהליכים, לחסל הידברות ולהעמיק את החשש והרתיעה. גם ברק לא מהסס מלהצהיר ולחזור ולהצהיר: על המהפכה החוקתית של 1992, על מלוא כל הארץ משפט, על התפיסה הערכית בשיפוט, על חוקתיותם של חוקי היסוד, על כוחו הפרשני של השופט, על מעמדה השווה של

הרשות השופטת לשאר הרשויות. הדיבורים האלה, סבורה גביזון, מסכנים את בית המשפט: "המהלך החוקתי נעצר אחרי חקיקת חוקי היסוד של 1992, בגלל ההתנגדות שמגלה המערכת לכוחו הגובר של בית המשפט. לא בגלל אי הבנה לגבי תפקידו (כפי שסבור ברק – מ.ג.), אלא בגלל אינטרסים פוליטיים. הדתיים מתנגדים לחוקה שתעביר מכוחם הפוליטי לבית המשפט. מי שלא רוצה בית משפט לחוקה שייזהר מהשלמת המהלך של חוקי היסוד".